

TRAVA ZA ZALJUBLJIVANJE

Tereza More

Trava za zaljubljenije

Prevela sa španskog
Danijela Pečić

Mono i Manjana
2008.

Nastav originala

Hierba mora by Teresa Moure
© Teresa Moure Pereiro-Ediciones Xerais de Galicia, S.A., 2005
© Random House Mondadori S.A., 2006

Sva prava pridržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se na bilo koji način
koristiti ili reprodukovati bez pismene saglasnosti.

Kopirajte za srpsko izdanje ©2008, Mono i Manjana. Objavljeno u saradnji sa
Random House Mondadori SA i Literarnom Agencijom Plima

Izdavači

MONO I MANJANA

Za izdavača

Miroslav Josipović
Nenad Atanasković

Urednik

Tatjana Bižić

Prevod

Danijela Pejić

Lektura

Milica Lazarević-Kelić
i Tatjana Bižić

Korice

Ljiljana Pekeč

Tehnički urednik

Goran Skakić

Priprema za štampu

Ljiljana Pekeč

Štampa

Sajnos, Novi Sad

Tiraž

1.500

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

821 . 134 . 2-31

MORE, Tereza

Trava za zaljubljenije / Tereza More ; prevela sa španskog Danijela Pejić. - Beograd : Mono i
Manjana, 2008 (Novi Sad : Sajnos). - 279 str. ; 21 cm
Prevod dela: Hierba mora / Teresa Moure. - Tiraž 1.500

ISBN 978-86-7804-159-4

COBISS. SR-ID 151590668

PRVI DEO

Švedska kraljica Kristina

Proleće u Stokholmu nikako da se probudi iz zimskog sna. Ptice se još nisu pojavile, a ni cveće, ni leptiri; drveće se stiskalo u svojoj golotinji, čak bi se reklo da je i danima teško padalo što postaju duži posle tako oštre zime koja je zadesila ovaj blaženi deo sveta na severu. Padalo je veće na trgu Stortorget, u samom centru grada. Iako još nije bilo ni pet sati po podne, žućkastokrem boja kraja je bleдела, da bi se kroz nekoliko minuta pretvorila u zgaslu nijansu vode koja protiče ispod mostova, sivu kao voda koja je protekla, hladnu kao voda koja tačno sad, baš u ovom trenutku, teče ka moru i za koji čas se utapa u njemu. U tom sumornom pejzažu i sa hladnim vetrom koji tuče po licu zalutale prolaznike, misli su prisiljene da budu tužne. „Više nećemo videti istu ovu vodu kako protiče.“ Stortorget je trg između mostova, ali i trg duboke tuge koja je ponikla iz nasilnosti života. Iako se to ne može videti golim okom, nekada je Stortorget bio pozornica užasnog zločina, koga je stanovništvo Stokholma nazvalo „Kupanje u krvi“. Novembra 1520. godine danski kralj Kristijan II napao je švedskog regenta Stena Stura Mlađeg, koji je kapitulirao, a Šveđani su bili primorani da prihvate Kristijana za kralja. Obećao im je amnestiju i priredio neverovatno slavlje, koje je trajalo tri dana u zamku Tre kronor. Smejali su se i pili, igrali, plakali, nazdravljali, zakinjali se; voleli se i spavali, ponovo pili i jeli, i grlili se; zapravo, uživali su srećni što su živi, ali posle svega toga, trećeg dana, kad je slavlju došao kraj, svi učesnici su uhapšeni pod optužbom da su počinili svetogrđe. Sledećeg jutra više od osam stotina građana, većinom plemstva, pogubljeno je na ovom trgu, koji večno ostade simbol bola i poniženja. Krv danas ne teče kanalima Stokholma, ali događaj se oseća u nepoverenju s kojim Šveđani gledaju na strance. „Nikada se više nećemo kupati u ovim vodama, jer je to već neko drugi učinio umesto nas.“ Ove misli ne odzvanjaju pejzažom; dolaze iz glave onoga čija se senka ogleda u vodi. U stvari, cela figura, visoka, skladna, stvara izduženu senku, a glava je samo

jedan mali njen deo; najmanje uočljiv, doduše, jer pri iznemogloj svetlosti predvečerja donji deo tela ove pojave pri zalasku sunca izgleda istaknut i uvećan. Reč je o ljudskoj prilici naslonjenoj na ogradu mosta, nije bitno kog. Ruke, mršave, s dugačkim prstima, nisu mogle da se vide, jer su bile u rukavicama. Bez podataka koje bi one mogle da pruže, teško je razlučiti da li je reč o muškarcu ili ženi. Vidi se široki ogrtač, lep i dobro sašiven, ali ne razmetljiv. Nema vrpce ni volana na skutovima, koji bi ukazivali na damu. Takođe, nema ni brkova ili brade, niti bermuda preko čizama, kao ni šešira s perom, koji bi ukazivali na gospodina. Mogao bi da bude mlad čovek ili mlada žena, nikako neko star, nikako momčić ili devojka, niti starica, niti stranac druge boje kože. Osoba koja je naslonjena na most i koja gleda kako protiče voda razmišlja: „Zašto ne shvatimo da voda protiče sve dok ne vidimo da se objia o kamenje, o stepenik ispod mesta na kom se nalazimo, u trenutku kad više nismo u stanju da je zaustavimo?“ Sudeći po ovakvom razmišljanju, pre bi se reklo da je muškarac, budući da je ženska glava, to se zna, stvorena da se ulepšava, ne da razmišlja, pogotovu ne ovako ozbiljno i duboko. Ljudska prilika naslonjena na most je tužna ličnost. Ili, ako vam je draže, jeste ličnost i jeste tužna. To je sve što se može reći o njoj. I da nosi crni vuneni ogrtač sa kapuljačom na glavi, koji joj seže do stopala. Kao kakav monah. Ipak, ko god bi je osmotrio, znao bi da nije monah: odeća ne odaje siromaštvo, nešto u njenom držanju kazuje da je previše nemirnog duha da bi prihvatila krotkost, a kamoli okove vrline, u tim vremenima u kojima se na svakom koraku sretala besramnost primernog života... a neporočnost vrlo retko, ako ćemo istinu. U svakom slučaju, te usne, usne osobe naslonjene na ogradu mosta na trgu Stortorget, jesu nadmene, kao da nisu stvorene da ih crvi pojedu bez prethodne oluje, gnezda, pećine, bez prethodnog traženja i dobijanja. Što se ostalog tiče, lice je simetrično, zapravo ni lepo ni ružno, bilo koji pridev bi mogao da se upotrebi bez preterivanja, čista suzdržanost, sa istaknutim jagodicama i malo dužim nosom. Oči se ne mogu proceniti zbog kapuljače koja ih ne pokriva u celosti, ali ne dopušta da se jasno vide, što im daje tajanstvenost. Ova ljudska prilika na mostu, tako sama, mogla bi da bude vitez templar koji je tek pristigao iz Jerusalima čuvajući najsvetiju tajnu. Ili zločinac koji je upravo pobegao iz zatvora. Ili, zašto da ne, umetnik u potrazi za nadahnućem među ovim vodama koje teku i jure se a da se nikada ne sustignu. Prilika s mosta bi mogla da bude mnogo različitih ljudi, i baš ta

poteškoća da se proceni o kome je reč nervirala je posmatrača. Na primer, ko god vidi mladu ženu koja drži za ruke dva mala deteta zna da je ona majka, da brza preko trga kući, toploti svog ognjišta, pre no što zahladni. Ali prilika koju danas vidimo na Stortorgetu je neobjašnjiva, nezavisna, i zbog toga izgleda ljutita. Kao da je osetila poglede prolaznika, doduše u ovo vreme vrlo retkih, prilika se okrete i pođe. Pokret pokaza otmenost u držanju. Elegantna i prefinjena prilika neće napustiti Stadsholmen, najveće ostrvo Gamla Stana, već će se posle kratke šetnje starim uličicama iznenada okrenuti i sigurnog koraka uputiti ka dvorcu Tre kronor, tadašnjoj rezidenciji švedskih kraljeva. Prilika koja je posmatrala tužno proticanje vode nije muškarac, već žena, nije starica, već devojka, nije ljudska prilika, već zapravo švedska kraljica glavom i bradom. Šta li je radila tamo sama? I to u ovo doba! Da li je luda? Da, mora da je luda. Zove se Kristina.¹

¹ Marija Kristina Aleksandra (1626–1689), švedska kraljica, vladala do 1654, kada se dobrovoljno odrekla krunice i prešla u rimokatoličku veru. Umrula je u Rimu. Proglašena je za sveticu. (Prim. prev.)

Iz Knjige za žene Elen Jans
 Biljka zvana hajdučka trava ili stolisnik,
 hajdučica, jalovi mesečnik ili ahilova trava

(Achillea millefolium)

Skromna biljka, na vrhu ima glavicu belih, lila ili roze cvetova, koju možete naći na pašnjacima, proplancima i u šumama. Braćete delove stabljike koji nisu odrvenili, sa cvetom, i sušićete ovo bilje u tami. Neki gnječe cvetove dok iz njih ne izvuku plavičasto ulje, ali ja više volim da ih koristim za uvarak. Davaćete je deci da bi im zaustavila proliv, a u većim količinama za ublažavanje ženskih bolova. Uvarak ćete pripremiti tako što ćete u šolju vode dodati dve kašike hajdučke trave i to popiti istog dana, jer do sutradan gubi korisne sastojke, pošto ih sunčevi zraci uništavaju, kao i sve drugo. Upozoravam vas, ne uzimajte je u velikim dozama niti duže vremena, jer u tom slučaju ko je popije, počće da priželjkuje slobodu i da stalno oseća žudnju da leti. Takođe, od nje možete pripremati obloge za lečenje gnojnih rana ili za pranje ženskih stidnih delova. Dvaput sam pokušala da stavljam te obloge na ruke ispucale od kuluka i teškog života. Rane brzo zarastu, mada, pošto lek ne leči uzrok bolesti već simptome, pojavile su mi se opet. Ipak, preporučujem da je koristite i za to, ali bez velikih očekivanja, jer niko ne sme da obećava izlečenje koga neće biti.

Zašto su joj svi govorili da život ide dalje? Zašto su se trudili da je uteše kad ona nije želela utehu? Niti će taj bol ikada uminuti, niti to ona želi, jer smrt nije beznačajan događaj iz kog treba da bude izuzeta i ostavljena na sigurnom. Naprotiv, kao brod nošen talasima, zapljusnuta je smrću, iako je umro on, ne ona. Sreća da ove godine proleće kasni, što je išlo u prilog njenoj neutješnosti, jer ako se nečeg bojala, to je bio pogled na predivne šafrane, žute i ružičaste, purpurne, crvene i narandžaste, koji se stidljivo pomaljaju dok ne pokriju celu zemlju šarenilom, istu onu zemlju koja proždire njegovo telo i ostaje neumoljiva u tome, dok mu ne zatre svaki trag; jedini beleg njegovog bitisanja na ovom svetu ostaće sećanja onih koji su ga poznavali... ili mnoštvo papira ispunjenih njegovim mislima. „Ispisanih njegovom rukom i perom“, pomislila je. Zato je danas pisala, da bi ostavila sećanje na njegovo postojanje. Ili zato što ona, Kristina, nije mogla ništa drugo da radi osim da piše. Kao što je uvek i radila. A naročito sada, kad od bola nije mogla noćima da spava, a kamoli da priča, vlada ili se smeje. Volela je da piše, naravno, mada to nije bilo pitanje ljubavi, već urođene sklonosti koja se ne može menjati. Istina je da kad neko voli da kuva, niko ga ne pita da li kuva da bi ugodio svojoj porodici, da bi se razmetao u društvu ili radi sopstvenog užitka. On to voli i to radi. Jednostavno je. Nema tu mesta za raspravu. Tako je i s njenom strašću, potpuno isto: nije mogla da se odupre slepoj sili koja ju je gurala ka peru, kao što su se drugi predavali nekim svojim zadovoljstvima. Ali pisanje... pisanje je nešto drugo. Naročito ako si žena. A povrh svega, kraljica. Što je još gore, mlada kraljica i neudata. „*Mais vous écrivez, c'est merveilleux, ça!*“, govorili su joj dvorani, a ona je odmah znala da je toliko oduševljenje moglo da dolazi samo od snažnog, otvorenog i potpunog neodobravanja. Zar kraljica nema

² „Vi pišete, to je divno, zaista!“ (Prim. prev.)

prečeg posla od pisanja? Kristina se gorko osmehivala kad bi razmišljala o tuđem neodobravanju; mada naizgled hladna, ona bi volela da joj svi kliču, kao što rade kad se pojavi na balkonu Tre kronora, ali da kliču njoj, pravoj Kristini, a ne simbolu moći koji s mukom nosi sa sobom. Kristina je čeznula za iskrenošću... A iskrenost nije bila travka koja uspeva u tim krajevima. Podanici su je poštovali, možda čak i voleli na njen način, hladan i dalek, jer je naučila da bude ono što su joj diktirala petorica senatora kojima je povereno njeno obrazovanje. U zemlji tada nisu cvetale ruže. Kad je 1611. njen otac kralj Gustav Adolf II, pokoj mu duši, došao na vlast, Švedska je još bila u ratu sa Rusijom, Poljskom i Danskom. Ipak, za vreme njegove vladavine, zemlja je stekla uticaj na Baltiku i Stokholm je postao prelep grad kakav je sad. „Lepota... i politika“, pomislila je Kristina. Ali 1630, ima tome sada dvadeset godina, veličanstveni i nikad dovoljno slavjen kralj Gustav Adolf II odlučio je da se priključi u prokletom Tridesetogodišnjem ratu na strani protestanata, koristeći religiju kao izgovor. Švedska je postigla nekoliko vojnih uspeha u borbama koje su učestale, ali je takođe platila visoku cenu podržavajući skup sukob, s velikim izdacima. Godine 1632, u krvavoj bici kod Licena, sam kralj je izgubio život i ona, šestogodišnja devojčica, sela je na presto s, s kog nožice kraljevske lutkice nisu mogle čak ni da dodirnu zemlju. Možda zato nikad nije mogla da gaji zemljom kao kraljica; uvek zadubljena u svoje papire, uvek izbegavajući dvorske spletkе, kao da je svakog trena mogla da je ujede za ruku neka od mnogih lajavih džukela što su se slobodno šetale po dvoru. Vladala je promišljajući, učeći i obrazujući se. Ipak, iako su je mnogi smatrali najposobnijom od svih vladara Švedske, bar što se tiče vođenja zemlje, stalno su joj zamerali. Bilo zbog gluposti ili zbog važnih pitanja. Koju godinu ranije hvalili su njenu umešnost koja je dovela do potpisivanja mira, a onda, najednom, poslednjih meseci javno mnjenje ju je optuživalo da je potrošila zavidnu svotu novca kojom su članice Svetog Rimskog carstva platile zadržavanje trupa posle Vestfalskog mira. U šta je uložila toliki novac? Nije u balove, ni u proslave, ni palate, niti gozbe, nakit, svilu, ni u šta što bi pokazivalo veličinu Švedske, na čijem je prestolu sedela dvadeset sedam godina i šest vladajući njome – neka neko kaže kad je od svog stupanja na presto napravila slavije. Ma ne, bacala je pare na knjige i ugošćavanje akademika na dvoru. Prokletstvo! Od svih nesreća koje mogu da snađu jednu zemlju, ovoj je zapala učena kraljica! Ne sviđa joj se kad je ogovaraju. Mnogo bi joj draže bilo da je ostave na

miru, slobodnu, da se baci s mosta i oseti kako je voda, koja nikad nije ista, preplavljuje, pere joj dušu, miluje kosu. Voda koja radosno otiče i koju je ona posmatrala s mostova Stortorgeta, mogla bi da je nosi i nosi... Ne, ona nije budala. Ne želi da umre. Iako se on nikada neće vratiti. Iako će biti strašno teško ikada više razlikovati hladnoću od vreline. Iako uživanje više nije tako privlačno, niti je bol nesnosna, jer bol te na kraju otupi kao droga... Iako niko nigde ne bi mogao da razume mladu kraljicu zaljublvenu u filozofa koji nije bio ni lep, ni mlad, ni bogat, ni šarmantan, ni otmen, ni ljubazan, ni Švedanin, ni protestant... koji je mrtav, i povrh svega, koji joj nikada u životu nije dotakao makar skut haljine.